

6. *Ponitur verus sensus regulæ.* — Resp. II. Verus sensus regulæ sequens est: « Actus legitimi illi, quorum valor, et effectus in futurum contingentem eventum ex ipsa natura actus, vel dispositione juris suspendi nequit, sed statim, ac fiunt subsistere, debent appositionem conditionis de futuro contingenti, vel diei, aut temporis non recipiunt, seu non patiuntur, indeque appositione unius, vel utriusque illico invalidi, et irriti existunt. » Ita in re omnes. Ratio supra n. 3, jam est allegata; quia videlicet appositio conditionis de futuro contingenti, vel temporis futuri substantiæ eorum immediate contraria est, consequenter facit, quod appositiva valere nequeat; uti magis patebit ex juris exemplis infra adducendis.

7. *Conditionem de præterito, et præsentem omnes actus legitimi recipiunt.* — Dicitur autem notanter « conditionis de futuro: » quia conditionem de præsentem, vel præterito etiam præfati actus legitimi omnino recipiunt. Ratio est, quia talis conditio valorem actus non suspendit: cum hic illico valeat et subsistat, si conditio de præsentem, vel præterito a parte rei, etiam ignorante contrahente vera est, v. g. si dicis: « Accepto hæreditatem, vel contraho tecum, si rex Romanorum de facto adhuc vivit: » vel, « si verum est, quod mercatoribus hoc, vel illud, dederit privilegium: » aditio hæreditatis, et contractus statim a tempore, quo facti sunt, validi existunt, si tunc rex Romanorum adhuc vixit, vel si præfata privilegia revera dedit: si autem hoc verum non est, actus etiam illico a tempore, quo fiunt, invalidi sunt, textu claro l. *Cum ad præsens*, 37, ff. *de Reb. credit.*, ibi: « Cum ad præsens tempus conditio confertur, stipulatio non suspenditur, et si conditio vera sit, stipulatio tenet: quamvis tenere contrahentes conditionem ignorent; veluti, si rex Parthorum vivit, centum millia dare spondes. Eadem sunt, et cum in præteritum conditio confertur. » Accedit, quod conditio de præsentem, vel præterito pro vera conditione non habeatur, seu proprie talis non sit, l. *Etiam si*, jus. 3, § 13, ff. *de Bonis libert.*, ibi: « Si tamen in præteritum collata sit conditio, vel ad præsens, non videtur sub conditione institutus. Aut enim impleta est? et pure institutus est: aut non est? et nec hæres institutus est, » juncto § *Conditiones*, 6, Instit. *de Verb. obligat.*

8. *Sicut etiam conditionem de futuro neces-*

sario. — Dicitur notanter ulterius: « de futuro contingenti; » quia conditio de futuro necessario, seu quæ necessario evenire debet, v. g. si dicis: « Contraho, si cras sol oriatur: » vel, « si etiam imperator Turcarum mori debet: » nec pro conditione appositiva habetur, nec actum suspendit, vel moratur, sed illius appositione non obstante actus statim valebit, arg. cit. l. *Cum ad præsens*, et cit. § *Conditiones*, 6, Instit. *de Verb. oblig.* ac l. *Si pupillus*, § 1, de *Novationibus*, ibi: « Qui sub conditione stipulatur, quæ omnino exitura est, pure videtur stipulari. » Barbos., hic. n. 4; Taccin. hic. n. 4.

9. *Necnon conditionem de futuro contingenti, quæ ea natura actus necessario tacite inest.* — Ubi tamen advertendum, etiam conditionem de futuro contingenti, quæ ex natura actus tacite necessario inest, non suspendere actum, nec vitare, etsi exprimat, et actui apponatur: ut si tutoris dationi, quæ est actus legitimus, apponitur hæc conditio: « si satisdederit: » id est, si securitatem per fidejussionem præstiterit; quia licet hæc conditio sit de futuro contingenti, tamen cum dationi tutoris ex natura actus tacite inest, non suspendit, nec vitiat valorem. Barbos., hic. n. 19, arg. l. 1 et 2. *C. de Tutor. et Curatore, qui satis non dedit*. Sicut etiam non suspenditur, nec vitatur actus, quando in contractu, vel obligatione deducuntur fructus nascituri, etiamsi hæc conditio expresse apponatur: « Si nascentur; » quia hæc conditio ex natura necessario inest, arg. l. 1, ff. *de Condition. et demonstrat.*

10. *Non item illam, quæ quidem tacite, sed non ex natura actus inest. Differentia inter hanc, et priorem conditionem.* — Secus est de conditione, quæ non ex natura actus inest, sed ab extrinseco, ex libera disponentis voluntate apponitur; hæc enim licet tacite inexistens non vitiet actum, tamen expresse appositiva vitiat eundem. Barb., loc. cit., ubi differentiam inter præcedentem, et hanc conditionem, illam ponit, videlicet, quod conditio, quæ ex natura actus necessario tacite inest, etiam expresse appositiva non suspendat, nec vitiet actum. Illa vero, quæ ex natura ipsius actus non inest, licet tacite non vitiet actum, tamen si ex disponentis voluntate expresse apponitur, legitimum annullat actum. Unde et de hac conditione futura contingenti intelligendum est illud, quod regulæ civili 77, ff. *de Reg. jur.*, ad finem subjungitur illis verbis: « Nonnun-

quam tamen actus suprascripti tacite recipiunt (intellige conditiones), quæ aperte comprehensæ vitium adferunt. »

11. *Declaratur regula exemplis juris. Solutur instantia de aditione hæreditatis.* — Cæterum declaratur et firmatur amplius regula, ejusque sensus exemplis juris: et quidem imprimis illis, quæ ab ipsa regula juris civilis n. 1, allegantur; quia omnes ibi recensiti actus sunt etiam inter illos legitimos, qui suspensionem in futurum non patiuntur, sed statim valere, et suum effectum habere debent, consequenter conditionem de futuro contingenti, vel tempus in futurum non recipiunt, sed appositione illico invalidi existunt. Nec dicas: hæres qui sub conditione de futuro, atque ad incertum tempus institui potest, § *Hæres*, 9, Instit. *de Hæred. instit.*, ibi: « Hæres et pure, sub conditione institui potest, » juncta l. *In tempus*, 62, ff. eod. ergo etiam saltem aditio hæreditatis cum conditione de futuro contingenti fieri poterit. Resp. enim negando consequenter et paritatem: disparitas est, quod per aditionem hæreditatis actu inducatur representatio testatoris: non item per institutionem hæredis.

12. *Electiones, et postulationes non recipiunt conditionem de futuro.* — Sic ulterius electiones et postulationes conditionem de futuro non recipiunt, c. *In Electionibus*, 2, de *Election.*, in 6, ibi: « In Electionibus et postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel incerta penitus reprohamus. »

13. *Neque sacramenta, excepto matrimonio: quod tamen etiam vitatur per appositionem ejus substantiæ contrariam. Conditio turpis, vel impossibilis eidem adjecta habetur pro non adjecta, ideoque non invalidat.* — Sic insuper sacramenta cuncta (matrimonio excepto) quia sunt tales actus legitimi, quorum valor, et effectus adhibita debita materia, forma, et intentione ministri, suspendi in futurum non potest, conditionem de futuro non recipiunt. Barbos., hic. n. 9; Strein. hic. n. 2; Taccin. Dicitur tamen notanter: « Matrimonio excepto; » quia, etsi conditiones contra substantiam matrimonii militantes illud illico vitent, ac invalident, et conditiones turpes, vel impossibiles pro non adjectis habeantur, c. *fin. de Condit. apposit.*, ibi: « Si conditiones contra substantiam conjugii inseruntur, puta, si alter dicat alteri: contraho tecum, si procreationes proles evites: vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus di-

tiorem: aut, si pro quæstu adulterandam tradas: matrimonii contractus, quatumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi, » tamen aliæ conditiones honestæ etiam de futuro contingenti: v. g. « contraho tecum Matrimonium, si pater meus sit consensus, si hoc, vel illud officium obtinebis: si Papa (casu quo potest) in impedimento inter nos versante dispensabit: » apponi possunt, prout contra nonnullos ample probavimus lib. IV, tit. V, de *Condit. apposit.* additis certis cautelis; quamvis Sanchez lib. V, de *Matrimon.*, disp. 1, num. 5, non sine fundamento dicat, in tali casu conditionem non afficere ipsum matrimonium, sed solum consensum.

14. *Censuræ patiuntur appositionem de futuro.* — Volunt aliqui etiam censuras inter actus legitimos in secundo sensu n. 3, declarato numerare: verum minus recte; quia ex jure satis clare habemus, quod censuræ diem et conditionem recipiant, ac sub illa ferri valeant, præsertim contra contumaces; valet enim sententia excommunicationis sic lata: nisi Sempronio satisfeceris intra mensem, excommunicatum te esse cognoscas: si interea reus non appellet, c. *Præterea*, 40, de *Appellat.*, ibi: « Nisi Sempronio intra viginti dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas, » cum concord. patetque ex praxi tribunalium. Barb. hic. n. 11. Taccin. hic. cum communi aliorum.

REGULA LI.

SEMEL DEO DICATUM NON EST AD USUS HUMANOS ULTERIUS TRANSFERENDUM.

1. *Regula unde desumpta?* — Desumitur hæc regula ex c. *Mancipia*, 3, de *Rerum permutat.* ibi ad finem: « Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non debet. » Concordat can. 4, cau. 19, q. 3 et c. *Ad hæc*, 4, de *Religiosis domibus*.

2. *Quid per Deo dicatum intelligatur.* — Quæritur I. Quomodo hæc regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. I cum Gloss. et Dyno hic, eam præcipue intelligendam esse non de quibuscunque rebus Deo dicatis, sed de rebus consecratione, vel benedictione ecclesiastica sacratis, seu sacris

effectis : aut publica, præsertim papali, vel episcopali auctoritate ecclesiastica ad cultum divinum, et ministerium sacrum deputatis ; siquidem res Ecclesiarum non sacræ, etsi Deo sint dicatæ, ad usus humanos bene transeunt, v. g. fruges terræ, jumenta, etc., ad Ecclesiam spectantia, utpote quæ etiam ad usus profanos ob bonum Ecclesiæ vendi possunt ; sicut et ipsæ possessiones et bona immobilia Ecclesiarum adhibita debita solemnitate, can. *Sine exceptione*, 52, cau. 12, q. 2, quia, etsi Deo sint dicatæ, tamen proprie sacræ, seu sacratæ non existunt.

3. *Et quid per verba ad usus humanos? Ligna diruta Ecclesiæ non debent ad sæcularium profanos usus applicari.* — Per verba « ad usus humanos » dicere vult regula ad usus sæculares, seu sæcularium ; quia nonnullæ res sacræ, v. g. ligna diruta Ecclesiæ quamvis ad usus profanos laicorum applicari non possint, tamen ad usum clericorum id fieri potest can. 38, *de Consecrat.*, dist. 1, ibi : « Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus, in laicorum vero usum non debent admitti, » ubi Glossa v. *Ad profectum*, addit : « Non tamen indifferenter, sed vel in capitulo, vel in dormitorio, vel in aliis religiosis locis, non in coquina, vel vineis pastinandis. »

4. *Ponitur verus regulæ sensus.* — Resp. II. Verus regulæ sensus hic est : « Res, quæ vel per consecrationem, vel per benedictionem sacratæ, vel sacræ factæ sunt, veluti Ecclesiæ, altaria, cœmeteria, monstrantia, calices, patenæ, paramenta ecclesiastica, et reliqua sacra supellex. Item monasteria, hospitalia, aliaque loca pia, auctoritate papali, vel episcopali ad usum divinum, sacrum ministerium, causasve pias principaliter ordinata, ad sæcularium, seu laicorum profanos usus transferenda, et adhibenda amplius sunt, » per jura hæcenus præsertim n. 1, allegata. Et ratio est, quia reverentia præfatis sacris, seu sacratis rebus debita merito exigit, ne contra primum, ac principalem finem ad profanos sæcularium usus amplius applicentur ; cum qui contra debitam reverentiam facit, sacrilegium committat, juxta dicta et probata ad regulam juris 7, *de Reg. jur.* in quinto *Decretalium* : ubi plura exempla practica etiam ad præsentem regulam servientia adduximus, quæ ibidem videnda, ne superflua fiat repetitio.

5. *Declaratur exemplis.* — Pro majori tamen claritate supra dictis alia adhuc juris exempla adducimus. Sic enim primo, quando episcopus calicem ad se delatum in scio, vel invito domino consecrat, non potest eum amplius domino laico restituere, sed debet pretium illius exhibere, estque casus specialis, quo quis etiam invitus privatur re sua, can. *Comperimus*, 2, cau. 14, q. 6, ibi : « Præcipimus, ut, quia, quod semel consecratum est, eis non valet ultra restitui, studii tui sit, ut ipse episcopus debeat pretium dare, » nisi forsitan dominus haberet capellam domesticam consecratam, vel saltem benedictam, in qua ex legitima dispensatione ecclesiastica celebrari valent Missæ ; quia in tali casu calix consecratus non restituitur ad profanos usus domini laici, sed ad sacrum usum sacerdotum Missas ibidem legentium.

6. Secundo prohibetur, ne cadavera mortuorum altaris, aut ecclesiæ indumentis sacris involvantur, can. *Nemo*, 40, *de Consecrat.*, dist. 1, neve ad ornamentum nuptiarum, vel ornandas mensas quorumcunque etiam principum, applicentur, c. *Ad nuptiarum*, 43, eod. ibi : « Ad nuptiarum ornatum divina ministeria non præstentur, ne dum improborum contactu, pompaque sæcularis luxuriæ polluantur, ad officia sacri mysterii reddantur indigna. » Plura exempla juris vid. ad cit. reg. 7, *de Reg. jur.* in quinto *Decretalium*.

7. *In necessitate Ecclesiæ possunt etiam calices, et alia vasa sacra vendi.* — Quæritur II. An, et in quibus regula 51, fallat? Resp. Præter fallentias, quas explicando cit. regulam 7, adduximus, eam insuper fallere primo in casu necessitatis, qua laborat ecclesia, debitis v. g. nimis gravata ; in tali enim casu etiam consecratos calices, et alia vasa sacra, conflata tamen prius, ac minuta, sicque quasi excreta, cuivis etiam laico ad profanos usus vendi possunt : nisi forsitan aliis venerabilibus locis integra dari queant, can. *Ea enim*, 2, § *Præterea*, can. 10, q. 2, ibi : « Præterea si habeat superflua vasa, cum debitor sit, nec aliunde solvere valeat, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur, ea integra vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel constata cuilibet alii vendantur. »

8. *Sicut etiam pro redemptione captivorum, vel sublevanda extrema necessitate egentium.* — Fallit secundo, si venditio vasorum sacrorum pro redemptione captivorum, vel alia extrema necessitate egentium sublevanda necessaria

videtur, can. *Aurum*, 20, cau. 12, q. 2, ibi : « Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, et subveniat in necessitatibus » et infra : « Cur tot captivi deducti in commercium sunt, nec redempti ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viventium servares, quam metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceret? Timui, ne templo Dei ornatus deesset. Responderet : Et ornatus sacramentorum redemptio captivorum est. Et vere illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas a morte. » Plura adhuc in hoc canone pro favore pauperum reperiuntur lectu digna.

9. *Servus invito domino ordinatus ei restitui debet.* — Fallit tertio in servus, qui in scio, vel invito domino sacris ordinibus ordinatus est. Talis enim, etsi per ordinationem Deo, ejusque ministerio jam sit dedicatus, tamen domino suo, etiam ad usus et labores profanos restitui debet, can. *Ex antiquis*, 9, et can. *Frequens*, 10, dist. 54, juncto c. *de Servorum*, 2, *de Servis non ordinandis*, ibi : « Si servus fugiens dominum suum qualibet calliditate, aut fraude ad gradus pervenerit ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, et ejus dominus eum recipiat. »

REGULA LII.

NON PRÆSTAT IMPEDIMENTUM, QUOD DE JURE NON SORTITUR EFFECTUM.

1. *Regula hæc universalissima est.* — Hæc regula sicut æquissima, sic etiam universalissima est, utpote in omni materia, atque jure tam quoad forum externum, quam internum procedens. Cui concordant plura jura, ex quibus desumpta censetur, quæ infra loco rationis afferemus.

2. *Quid intelligat regula per verba : quod de jure non sortitur effectum.* — Quæritur I. Quomodo hæc regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Per verba : « quod de jure non sortitur effectum : » regula idem vult dicere, ac, « quod de jure nulliter, et invalide factum est, » consequenter omni juris caret effectu. « Non præstat impedimentum : » id est, prorsus nullam habet consequentiam, nec in minimo impedit, quin alius actus valide fieri queat, sed considerari debet, ac si factum nunquam fuisset. Hinc

3. *Ponitur verus sensus regulæ.* — Resp. II. Verus regulæ sensus hic est : « Quidquid de

jure nullum, seu invalidum est, consequenter omni caret juris effectu, prorsus nullum causat impedimentum, seu nullatenus impedit, quin alius actus valide et licite fieri queat. » Ratio sumitur ex variis juris regulis, et maximis notoriis, uti ex regula 64, *de Reg. jur.* in 6. « Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi » ac trito illo Aristot. « Ex nihilo nihil fit, » et « Non entis non sunt proprietates. » Item : « Quod nullum est, nullum parit effectum, » arg. 1. *Si se*, 4, § 6, ff. *de Re judicat.* Necnon : « Aliquid esse nullum, et sine effectu esse paria sunt, » arg. 1. *Ex consensu*, 23, § 1, ff. *de Appellat. et rekat.*

4. *Sponsalia cum minore septennio non inducunt impedimentum.* — Declaratur et firmatur regula, ejusque sensus exemplis juris. Sic enim in primis sponsalia cum minore septennio consequenter nulliter contracta, non causant impedimentum, seu non impediunt, quominus contrahens postea cum matre prioris sponsæ matrimonium inire valeat nisi forsitan prior sponsa post septennium adeptum in priora sponsalia consenserit, c. *Litteras*, 4, *de Despons. impub.* Ratio ibidem sola additur, « cum desponsationes hujusmodi nullæ sint. » Sic pariter sponsalia ex defectu consensus nulla nullum præstant impedimentum publicæ honestatis, et se habent, ac si omnino contracta non fuissent, sicque non impediunt, quominus quævis contrahentium pars cum consanguinea alterius sponsalia, et matrimonium valide ac licite contrahere queat, can. *Si verum*, cau. 31, q. 2, juncto c. *Accessit*, 5, *de Despons. impub.*

5. *Baptismus et ordo invalide collati iterari debent.* — Sic ulterius licet alias sacramenta baptismi, et ordinis non sint iterabilia, tamen si primo invalide conferuntur, valide ac licite iterari possunt, can. *Quos a paganis*, 52, *de Consecrat.* dist. 4, ibi : « Quos a paganis baptizatos asseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in nomine Sanctissimæ Trinitatis mandamus. » Et c. 1, *de Presbyt. non baptiz.* ibi : « Si presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur. » Ratio unica est, quia, sicut baptismus a pagano, ita et ordo sine baptismo prævio collatus nulli, et invalidi fuerunt, consequenter ita se habuerunt, quasi nullatenus collati fuissent.

6. *Testamentum primum rite perfectum non revocatur a secundo inchoato, seu necdum per-*

fecto. — Sic rursus, etsi liberum cuius sit, suum revocare testamentum per ea, quæ diximus, lib. III, tit. XXVI, *de Testament.* § 22, tamen inchoatio secundi testamenti, quo testator primum revocare intendit, huic non obest, si antequam secundum perficiat, morte præveniatur, § *Ex eo, 7, Inst. quibus modis testam. infirm.* ibi: « Ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quod postea testator id noluerit valere: usque adeo, ut, et si quis post factum prius testamentum, posterius facere cœperit, et aut mortalitate præventus, aut quia eum ejus rei pœnituit, id non perfecit, divi pertinacis oratione cautum sit, ne alias tabulæ priores jure factæ irritæ fiant; nisi sequentes jure ordinatæ et perfectæ fuerint. » Rationem ibidem hanc unicam subjungit: « Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est: » consequenter de jure nullum sortitur effectum, sicque prius nullatenus infirmat. Sic insuper si legatarius ex duobus v. g. prædiis disjunctive sibi legatis unum eligit prout potest, l. 2, et 4, ff. *de Optione, vel electione legata*, et hæc electio ex certa causa de jure est nulla, potest aliam electionem facere, quia prior, utpote nulla, juris carens effectu, non præstat impedimentum.

7. *Depositiō testis coram incompetente iudice facta non impedit, quin alia ei contraria fieri queat coram iudice competente.* — Sic etiam in judiciis, si depositio coram iudice incompetente, consequenter de jure nulliter, et invalide fit, non impedit, quin alia, etiam priori contraria, coram iudice competente fieri queat; quia prior, utpote nulla nullum habere effectum, et considerari debet, ac si facta omnino non fuisset Gloss. in *Clement. 7. Rite, de test. et attest.*; Tacuin. *hic*, arg. c. *At si clerici, 4, de Judiciis*, ubi propterea clerici coram iudice sæculari etiam confessi, vel convicti de crimine, a pœna immunes declarantur ibi: « At si clerici coram sæculari iudice convicti fuerint, vel confessi, non sunt propter hoc a suo episcopo aliquatenus condemnandi. » Et ratio est, quia acta coram iudice incompetente sunt nulla, consequenter sine ullo juris effectu.

8. *Electio nulliter facta repeti potest.* — Sic in electione quoque, si electio post publicatum scrutinium de indigno, consequenter nulliter facta appareat, non impedit, quin eligentes novam electionem facere valeant: dummodo communis electio subsequuta non fuerit, et canonici ex alia ratione ea vice non

sint privati jure eligendi, c. *Perpetuo, 7, de Elect.* in 6, cum concord. Ratio est, quia prior, utpote nulla, nullum præstat impedimentum.

9. *Ponuntur fallentiæ regulæ. Matrimonium ratum nulliter initum præstat impedimentum: non item sponsalia nulliter contracta.* — Quæritur II. An, et quas fallentias patiatur regula 52? Resp. eam fallere primo, in matrimonio rato; hoc siquidem, etsi invalidum sit (dummodo tale non sit ex defectu consensus) parit impedimentum publicæ honestatis: prout idem jure antiquo etiam sponsalia de futuro præstabant: quod ultimum tamen jure novo concilii Tridentini correctum fuit, Trident. sess. 24, *de Reform. matrim.*, cap. III, ibi: « Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia (intellige de futuro) quacunque ratione valida non erunt, sancta synodus prorsus tollit: » impedimento ex sponsalibus de præsentibus, seu ex matrimonio rato, consurgente manente in salvo, uti de hac materia late dictum est, lib. IV, *de Sponsa duorum*, a num. 40.

10. *Fallit regula in procuratore.* — Fallit secundo in procuratore: quia constitutio hujus etiam legitime facta tacite revocata censetur per subsequentem constitutionem alterius, quamvis hæc effectum non fuerit sortita ut dum posterius constitutus munus recusavit. c. *Non injuste, 14, de Procurat* ibi: « Quoniam dato posteriori, prioris est procuratio revocata. »

11. *Item in legato.* — Fallit tertio in legato: hoc siquidem alicui rite factum, censetur tacite revocatum, si idem postea alii legatarius, etiam si posterior legatarius hujusmodi legati sit incapax, consequenter respectu illius legatum invalidum sit. l. *Plane, 34, pr. ff. de Legat. 1*, ibi: « Plane ubi transferre voluit legatum in novissimum, priori non debetur; tametsi novissimus talis sit, in cujus persona legatum non constituit. »

12. *Et iudice delegato, utpote qui sententia nulliter prolata aliam ferre nequit.* — Fallit quarto in iudice delegato: hic enim, si sententiam de jure nullam profert, non potest eam revocare, et aliam proferre, sed debet alius iudex deputari, l. *Si (ut proponis), 4, C. Quomodo et quando jud.* ibi: « Si (ut proponis) pars diversa die feriato, absente, vel ignorante te, a iudice dato ferri sententiam pro partibus suis, quasi contumaciter deesses, impetravit: non immerito præses de novo negotium alterius iudicis notioni termi-

nandum commisit. » Nisi forsant sententia fuisset nulla ob non servatam formam mandati, tali enim in casu adhuc judicare posset, uti observat Pirh. *de Officio delegati*, n. 156, arg. l. *Quid tamen, 21, ff. de Recept. qui arbitr.*

13. *Item in compromissario, nam hic indignum nulliter eligens, alium eligere nequit.* — Fallit quinto in compromissario scienter, vel ignoranter eligente indignum; hic siquidem, etsi nulliter elegerit, sicque electio illius de jure non sit sortita effectum, tamen alium eligere non amplius potest, sed eligendi potestas devolvitur ad eligentes. c. *Si compromissarius, 37, § Si vero de Elect.* in 6, ibi: « Si vero eligit indignum, tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari) sive etiam ignoranter (cum suo sit functus officio) eligendi potestas (nisi et ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) libere revertitur ad easdem. » Quæ ratio in textu expressa, videlicet cum suo sit functus officio, etiam de iudice delegatum nulliter sententiantem (de quo, n. præc.) procedit.

14. *Item in delictis. Delicta non debent manere impunita.* — Fallit sexto in delictis, quia quamvis hæc inique facta non præstant impedimentum, sed habeantur pro infectis, nullumque sortiantur effectum in ordine ad acquirendam utilitatem et commodum delinquentis, tamen id efficiunt, ut taxatis a jure pœnis puniri possint, et debeant, ne delicta impunita liberius, et frequentius perpetrentur, can. 1, dist. 50, ibi: « Si lapsus ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ; dum pro reversionis spe pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat; » et can. 2, ibid.: « Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum sacerdoti poterit adipisci. » Imo licet alias in delictis quoad pœnam attendatur effectus, cum voluntatis pœnam nemo sentire debeat, at solus conatus sine effectu non puniatur, prout dictum et probatum supra ad reg. 49, n. fin. tamen juxta pariter ibidem dicta, in delictis atrocibus etiam delinquendi voluntas, et conatus nullo secuto effectu puniunt. Quibus concordat l. *Divus Hadrianus, 14, ff. ad leg. Cornel., de Sicariis*, ibi: « Divus Hadrianus in hæc verba rescripsit, in maleficiis voluntas spectatur, non exitus. »

1. *Regula, unde?* — Desumitur hæc regula ex l. *Non debet, 21, ff. de Reg. jur.* ibi: « Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. »

2. *Procedit tam in negativo, quam affirmativo.* — Quæritur I. Quomodo hæc regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regula tam affirmative, quam negative intelligi posse, ac debere, ita, ut, sicut in sensu affirmativo verum est: « Cum licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. » Sic e contra in sensu negativo verum quoque sit: « Cui non licet, quod est minus, utique non licet, quod est majus. » Et quamvis hæc regula lumine naturæ videatur nota, famoso argumento « a majori ad minus, et a minori ad majus » desumpto: tamen non adeo universalis est, quin patiatur moderationem, et explicationem; cum non in omnibus, sed illis duntaxat procedat, quando utrumque tam majus videlicet, quam minus ejusdem ordinis est, et in utroque eadem reperitur ratio, ac præcipue si minus in majori continetur tanquam pars in toto, vel species in genere, uti bene observat Vivianus *hic*, Barbos., *hic*, n. 1, plures citans alios. Hinc

3. *Ponitur verus sensus regulæ.* — Resp. II. Verus regulæ sensus hic est: « Cui licet, quod est plus, seu majus, licet etiam, quod est minus, si minus in majori, tanquam pars in toto, vel species in genere continetur: aut quando utrumque tam majus, quam minus ejusdem ordinis est, et eadem in utroque reperitur ratio. » Regulam hanc suadet naturalis ratio; ubi enim minus continetur in majori tanquam pars in toto, vel species in genere, naturaliter necessario sequitur, quod, si alicui ratione testamenti, legati, donationis, contractus, vel alterius dispositionis licet accipere, retinere, distrahere totum, ei licere etiam debeat accipere, retinere, etc., partem illius: v. g. si licet alicui accipere, vel retinere totam summam centum florenorum, tanquam majus quid, licebit eidem etiam minus v. g. quinquaginta tanquam partem in illa summa contentam accipere, retinere, etc. *Item*, si licet alicui totam fundum occupare, licebit eidem et partem illius, tanquam quid minus occupare: *Item*, si licet alicui omnia pecora in stabulo exis-